

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ

- 1867 28 Ιουνίου, Σικελία. Γέννηση του Luigi Pirandello στην πόλη Girgenti (τόν αρχαίο Άκράγαντα) από εύπορη οικογένεια. Γιός του Stefano Pirandello, που είχε υπηρετήσει με τον Γαριβάλδη, και της Caterina Ricci-Gramitto.
- 1887 Σπουδάζει στη Ρώμη νομικά.
- 1888-95 Φιλολογικές σπουδές στο Πανεπιστήμιο της Βόννης. Ερωτεύεται την Jenny Schulz Lander.

Ο Πιραντέλλο φοιτητής στη Βόννη (1890).

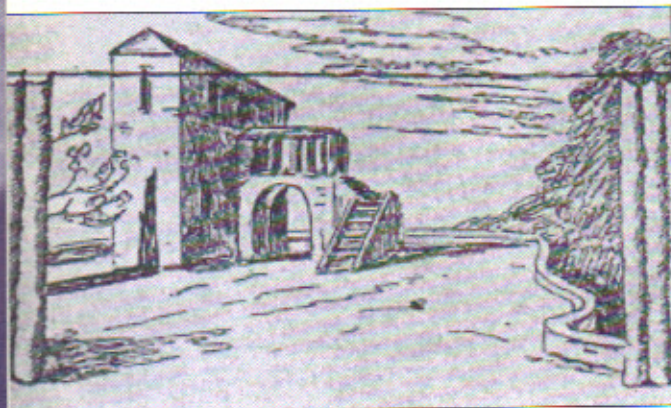
- 1889 Σικελία. Έκδοση της πρώτης ποιητικής συλλογής του *Ευθύμια του κακού (Mal giocondo)*.
- 1891 Μιλάνο. Εκδίδεται η ποιητική συλλογή *Πασχαλιά της Τζέας (Pasqua di Gea)*.
- 1894 Μιλάνο. Έκδοση της πρώτης συλλογής διηγημάτων *Έρωτες δίχως έρωτα (Amori senza amore)*. Παντρεύεται την Maria-Antonietta Portulano, κόρη του συνεταίρου του πατέρα του.
- 1895 Ρώμη. Έκδοση της ποιητικής συλλογής *Έλεγείες του Ρήνου (Elegie renane)*. Γέννηση του γιού του Stefano.
- 1896 Μετάφραση των *Ρωμαϊκών έλεγείων* του Γκαίτε.
- 1897 Γέννηση της κόρης του Lietta. Αναλαμβάνει τη διδασκαλία της Ιταλικής γλώσσας στο Διδασκαλείο της Ρώμης. Τη θέση θα τη διατηρήσει μέχρι το 1922.
- 1899 Γέννηση του τρίτου και τελευταίου παιδιού του Fausto.
- 1901 Δημοσιεύεται σε συνέχειες στην εφημερίδα *La Tribuna* το μυθιστόρημα *Στό περιθώριο (L'Esclusa)*, που θα δημοσιευθεί αυτοτελώς το 1908.
- 1902 Κατάνια. Έκδοση του μυθιστορήματος *Η βάρδια (Il turno)*. Επίσης εκδίδεται η συλλογή διηγημάτων *Κοροϊδία για τον θάνατο και τη ζωή (Beffe della morte e della vita)* και το *Όταν ήμουν τρελλός (Quand'ero matto)*.
- 1903 Οικονομική καταστροφή των γονιών του. Η γυναίκα του παθαίνει νευρική κατάρρευση με αποτέλεσμα ψυχοσωματική παράλυση.
- 1904 Δημοσίευση του *Μακαρότη Ματτία Πασκάλ (Il fu Mattia Pascal)*, μυθιστόρημα που θα φέρει στον Pirandello τη μεγαλύτερη λογοτεχνική επιτυχία.

- 1906 Δημοσίευση τῆς συλλογῆς διηγημάτων *Τό διπρόσωπο ἄγαλμα* (*Erma bifronte*).
- 1908 Δημοσίευση τοῦ μυθιστορήματος *Οἱ γέροι καί οἱ νέοι* (*I vecchi e i giovani*). Ἐπίσης δημοσιεύεται τό *Χιούμορ* (*L'umorismo*), τόμος δοκιμῶν, ὅπου διατυπώνεται ἡ φιλοσοφία τοῦ Pirandello γιά τό χιούμορ.
- 1910 Δημοσίευση τοῦ διηγήματος *Λεονώρα, ἀντίο!* (*Leonora addio!*). Ρώμη, Θέατρο "Metastasio". Στίς 9 Δεκεμβρίου ἀνεβαίνουν τά μονόπρακτα *Κίτρα ἀπό τή Σικελία* (*Lumie di Sicilia*) καί *Ἡ Μέγγενη* (*La Morsa*) σέ σκηνοθεσία Nino Martoglio, μέ τόν ὁποῖο ἀρχίζει μιά στενή συνεργασία. Γιά τήν ἐπόμενη ἐξαετία προωθεῖται ἡ ἰδέα ἐνός σικελικοῦ θεάτρου. Ἐκδίδεται ἡ συλλογή διηγημάτων *Γυμνή ζωή* (*La vita nuda*).
- 1911 Δημοσίευση τοῦ μυθιστορήματος *Ὁ ἄντρας τῆς* (*Suo marito*).
- 1912 Ἐκδοση τῆς ποιητικῆς συλλογῆς *Παραφωνία* (*Fuori di chiave*) καί τῆς συλλογῆς διηγημάτων *Τρίστιχα* (*Terzetti*).
- 1913 Ρώμη, Σάλα "Umberto I". Στίς 20 Ἰουνίου ἀνεβαίνει τό *Καθῆκον τοῦ γιατροῦ* (*Il dovere del medico*) ἀπό τό θίασο "Teatro per tutti", σέ σκηνοθεσία Lucio D'Ambra καί Achille Vitti.
- 1915 Μιλάνο, Θέατρο "Manzoni". Στίς 19 Ἀπριλίου παρουσιάζεται ἡ κωμωδία *Ἄν δέν εἶναι ἔτσι, ἤ. Τό δίκιο τῶν ἄλλων* (*Se non è così, o, La ragione degli altri*) ἀπό τό "Teatro Stabile Milanese" σέ σκηνοθεσία Marco Praga. Ἐπίσης στίς 14 Δεκεμβρίου ἀνεβαίνει στό Θέατρο "Orfeo" τῆς Ρώμης ἡ μονόπρακτη κωμωδία *Τσετσέ* (*Cece*) ἀπό τόν θίασο τοῦ Ignazio Mascacchi.
- Κήρυξη πολέμου τῆς Ἰταλίας πρὸς τήν Αὐστρία καί ἐπιστράτευση τῶν παιδιῶν του. Θάνατος τῆς μητέρας του καί ἐπιδείνωση τῆς ψυχικῆς υἰείας τῆς γυναίκας του.
- 1916 Ρώμη, «Ἐθνικό Θέατρο». Στίς 10 Ἰουλίου παίζεται τό *Σκέψου το καλά Τζαχομίνο* (*Pensaci, Giacomino!*). Στίς 4 Νοεμβρίου, πρώτη παράσταση τοῦ *Λιολά* (*Liola*) στό Θέατρο "Argentina" (καί τά δύο ἔργα ἀνεβαίνουν ἀπό τό θίασο τοῦ Angelo Musco). Ἐκδοση τῶν συλλογῶν διηγημάτων *Ἡ παγίδα* (*La trappola*) καί *Χλόη στόν κήπο μας* (*Erba del nostro orto*).

Ἀφίσα τοῦ Giuseppe Migneco γιά τό ἔργο *Λιολά* (*Liola*), ποῦ ἀνέβηκε τό 1916 στό Θέατρο "Argentina" τῆς Ρώμης, ἀπό τό θίασο τοῦ Angelo Musco.

- 1917 Μιλάνο, Θέατρο "Olympia". Ὁ θίασός τοῦ Virgilio Talli ἀνεβάζει στίς 18 Ἰουνίου τό *Ἔτσι εἶναι ἂν ἔτσι νομίζετε* (*Così è (se vi pare)*).
- Ρώμη, «Ἐθνικό Θέατρο». Ἀνεβαίνουν τά ἔργα σέ σικε-

Σχέδιο του Giorgio de Chirico για το έργο *Τό πιθάρι* (*La giara*) που πρωτοπαρουσιάστηκε το 1917, στο «Εθνικό Θέατρο» της Ρώμης, σε σκελική διάλεκτο από τον Angelo Musco.

λική διάλεκτο *Τό σκουφι με τά κουδουνάκια* (*Il berretto a sonagli*) και το *Πιθάρι* (*La giara*) στις 27 Ιουνίου και 9 Ιουλίου αντίστοιχα από τον Angelo Musco. Ο Pirandello απομακρύνεται από το σικελικό θέατρο και γράφει δλο και περισσότερο έργα για το ιταλικό θέατρο. Η γυναίκα του Maria-Antonietta βαίνει προς την τρέλλα.

Τορίνο, Θέατρο "Carignano". Ο θίασος του Ruggeri ανεβάζει στις 27 Νοεμβρίου την *Ήδονή της τιμότητας* (*Il piacere dell'onesta*).

1918 Η Maria-Antonietta κλείνεται σε ψυχιατρείο. Έκδίδεται ή συλλογή διηγημάτων *Ένα άλογο μέσ' στο φεγγάρι* (*Un cavallo nella luna*).

Τορίνο, Θέατρο "Alfieri". Παίζεται ή *Πατένα* (*La patente*) από τον θίασο του Musco, στις 23 Μαρτίου.

Λιβόρνο, Θέατρο "Rossini". Στις 22 Νοεμβρίου ανεβάζει το έργο *Δέν είναι τίποτα σοβαρό* (*Ma non è una cosa seria*) από το θίασο της Emma Gramatica.

Ρώμη, Θέατρο "Quirino". Ο θίασος του Ruggero Ruggeri παίζει στις 6 Δεκεμβρίου το *Παιχνίδι των ρόλων* (*Il giuoco delle parti*).

1919 Συνεργασία με τον Martoglio στη διεύθυνση της θεατρικής ομάδας «Μεσογειακό Θέατρο»: ο Pirandello αποκτά άμεση εμπειρία από τη θεατρική πράξη. Για το θίασο μεταφράζει στη σικελική διάλεκτο τον *Κύκλωπα* του Εϋριπίδη, που ανεβάζει στις 26 Ιανουαρίου στο Θέατρο "Argentina" της Ρώμης. Έκδίδονται δύο ακόμη συλλογές διηγημάτων, αναφορά στις τάλαιπωρίες του Α' παγκοσμίου πολέμου: *Τό καρναβάλι των νεκρών* (*Il carnevale dei morti*), *Μπερέκε και ο θάνατος* (*Berecche e la guerra*).

Μιλάνο, Θέατρο "Manzoni". Ανεβάζει στις 29 Ιανουαρίου ή κωμωδία *Τό μπόλι* (*L'innesto*) από το θίασο του Talli.

Μιλάνο, Θέατρο "Olympia". Στις 2 Μαΐου, ανεβάζει το έργο *Ο άνθρωπος, τό κτήνος και ή άρετή* (*L'uomo, la bestia e la virtù*), από το θίασο του Antonio Gandusio.

1920 Ρώμη, Θέατρο "Quirino". Ο θίασος του Ruggero Ruggeri παίζει στις 2 Μαρτίου το έργο *Όλα σε καλό* (*Tutto per bene*).

Βενετία, Θέατρο "Goldoni". Στις 24 Μαρτίου ανεβάζει το *Όπως πρώτα, καλύτερα από πρώτα* (*Come prima, meglio di prima*), από τον θίασο Ferrero-Celli-Paoli.

Ρώμη, Θέατρο "Argentina". Ο θίασος της Emma Gramatica στις 12 Νοεμβρίου ανεβάζει το έργο *Η κυρία Μόρλι, μία και δύο* (*La signora Morli, una e due*).

1921 Ρώμη, Θέατρο "Valle", 9 Μαΐου. Πρώτη παράσταση του

"Έξι πρόσωπα ζητούν συγγραφέα (Sei personaggi in cerca d'autore) από τό θίασο τοῦ Dario Niccodemi.

1922

Μιλάνο, Θέατρο "Manzoni", 24 Φεβρουαρίου. Πρώτη παράσταση τοῦ Ἑρρίκου Δ' (Enrico IV), ἔργο γραμμένο εἰδικά γιά τόν ἠθοποιό Ruggero Ruggeri, ἀπό τό θίασο Ruggeri-Talli.

Ὁ Lamberto Picasso στὸν Ἑρρίκο τὸν Δ' (Enrico IV). Θέατρο "Argentina", Ρώμη, 1927.

Ρώμη, Θέατρο "Quirino". Στις 10 Ὀκτωβρίου ὁ θίασος τοῦ Alfredo Sainati ἀνεβάζει τὸν Ἡλίθιο (L'imbecille).

Ρώμη, Θέατρο "Argentina". Στις 28 Ὀκτωβρίου ὁ θίασος τοῦ Lamberto Picasso ἀνεβάζει τό ἔργο Στὴν ἔξοδο (All'uscita). Τὴν ἴδια μέρα ὁ Μουσσολίνι μέ τούς μελανοχίτωνες παρελαύνει στή Ρώμη.

Ρώμη, Θέατρο "Quirino". Στις 14 Νοεμβρίου ὁ θίασος τῆς Maria Melato παρουσιάζει τό ἔργο Νά ντύσουμε τούς γυμνοὺς (Vestire gli ignudi). Ὁ Pirandello γίνεται παγκοσμίως γνωστός.

1923

Ρώμη, Θέατρο «Ἀνεξαρτήτων». Ὁ θίασος τοῦ Anton Giulio Bragaglia, στις 21 Φεβρουαρίου, ἀνεβάζει τὸν Ἄνθρωπο μέ τό λουλούδι στό στόμα (L'uomo dal fiore in bocca).

Ρώμη, Θέατρο "Quirino". Στις 12 Ὀκτωβρίου ὁ θίασος τῆς Alda Borelli παίζει τό ἔργο Ἡ ζωὴ ποῦ σοῦ ἔχω δώσει (La vita che ti diedi). Ἐπίσης στό «Ἐθνικό Θέατρο» τῆς Ρώμης στις 23 Νοεμβρίου παίζεται ὁ Ἄλλος γιός (L'altro figlio), ἀπό τό θίασο Raffaello e Garibaldina Niccoli. Προσκαλεῖται στήν Ἀμερική καί τό "Fulton Theater" τῆς Νέας ὸρκης κάνει ἀφιέρωμα στό πιραντελλικό θέατρο μέ γνωστά ἔργα του.

1924

Ἀποφασίζει μέ ἄλλους συναιτέρους του νά ιδρύσει τό «Θέατρο Τέχνης τῆς Ρώμης», πού ἐνισχύεται ἀπό τὴν κυβέρνηση καί παίρνει ὡς βάση τό Θέατρο "Odescalchi" στή Ρώμη. Γνωρίζει τὴν ἠθοποιό Marta Abba, γιά τὴν ὁποία γράφτηκαν τά περισσότερα ἀπὸ τά ὄψιμα ἔργα του· τὴν ἐρωτεύεται.

Μιλάνο, Θέατρο τῶν «Φιλοδραματικῶν». Στις 22 Μαΐου ἀνεβαίνει τό ἔργο Ὁ καθένας μέ τὸν τρόπο του (Ciascuno a suo modo) ἀπὸ τὸν θίασο τοῦ Niccodemi.

1925

Ἐκδίδεται τό μυθιστόρημα Ἐνας, κανένας καί ἑκατὸ χιλιάδες (Uno, nessuno e centomila). Στις 4 Ἀπριλίου ἀρχίζει τὴ λειτουργία του τό «Θέατρο Τέχνης τῆς Ρώμης», ὅπου ὁ Pirandello, ἐκτός ἀπὸ συγγραφέας, εἶναι σκηνοθέτης καί διευθυντής. Ἀνεβαίνει Τό πανηγύρι τοῦ караβοκύρη (La

*uomini tutti le frange del cielo - le
 vedeva mi vedevano? Parla da quella
 alla mia pace, e che parli di allora? Un
 poeta - sempre immensamente, e adesso non
 lo ascolta? E' assai più sottile che esse
 ma un altro che non vedeva. Allora, per
 sempre di vedersi, dunque, vedeva mi era
 davanti; tant'è forte, tant'è forte per un
 dono di quella luce, nel quale, per un istante
 tornava a quella ingenuità originale
 alla che bella vedeva mi sempre fare!*

§ 21. Quel caso Gené.

*- Me no, bello mio, st'è g'è! T'hai che
 non capisci, quel che ti frizzo a quel che non
 ti pare? E' come una: hai fatto, in, e non*

Σελίδα από το χειρό-
 γραφο του μυθιστορή-
 ματος "Ένας, κανένας
 και έκατό χιλιάδες
 (Uno, nessuno e
 centomila), που εκδόθη-
 κε τό 1925.

Sagra del Signore della nave) του Pirandello (Θέατρο "Odescalchi")
 καθώς και έργα άλλων συγγραφέων. Ο θίασος περιοδεύει
 στην Εύρωπη, τή Βόρειο και Νότιο Αμερική μέχρι τό 1928,
 όπότε και καταρρέει οικονομικά.

1926

Συνταγματικές μεταβολές στην Ιταλία: Ο Μουσσολίνι
 συγκεντρώνει όλη τήν εξουσία στα χέρια του και δημι-
 ουργείται μυστική άστυνομία.

20 Νοεμβρίου, Ζυρίχη. Παρουσιάζεται στή γερμανική μετά-
 φραση του Hans Feist ή τραγωδία Διάνα και Τούντα (Diana

Η άγαπημένη ήθοποιός
 του Πιραντέλλο Marta
 Abba στήν τραγωδία
 Διάνα και Τούντα
 (Diana e la Tuda). Μιλά-
 νο, Θέατρο "Eden",
 1927).

e la Tuda). Τό έργο παρουσιάστηκε στήν Ιταλία τό 1927
 από τόν θίασο του «Θεάτρου Τέχνης» στό Θέατρο "Eden".

1927

Μιλάνο, Θέατρο "Eden". Ο θίασος Almirante-Rissone-
 Tofano στις 27 Μαΐου ανεβάζει τό μονόπρακτο Μπελλα-
 βίτα (Bellavita).

Ρώμη, Θέατρο "Argentina". Στις 28 Απριλίου παίζεται Η
 φίλη των γυναικών (L'amica delle mogli) από τό θίασο του
 «Θεάτρου Τέχνης» μέ τήν Marta Abba και τόν Lamberto
 Picasso.

1928

Ρώμη, Θέατρο "Argentina". Ανεβαίνει στις 24 Μαρτίου ή
 Καινούργια άποικία (La nuova colonia) από τόν θίασο του
 «Θεάτρου Τέχνης».

Άποφασίζει νά εγκαταλείψει τήν Ιταλία μετά τήν οικονο-
 μική κατάρρευση του θίασου του και τήν μείωση τής δημο-
 τικότητάς του. Μετακινείται στή Γερμανία για μία νέα
 καριέρα στον κινηματογράφο. Παράλληλα στρέφεται sé
 έργα μέ συμβολικό περιεχόμενο και μυθικούς ήρωες.

1929

Ο Pirandello και ό φουτουριστής ζωγράφος Marinetti γίνο-
 νται μέλη τής Ιταλικής Ακαδημίας.

Άγγλία, Βασιλικό Θέατρο Huddersfield. Στις 9 Ιουλίου ανεβαίνει ο Λάζαρος (*Lazzaro*) σε αγγλική μετάφραση του C.K. Scott-Moncrieff. Το έργο παίζεται στο Θέατρο του Τορίνο στις 7 Δεκεμβρίου από τον θίασο της Abba.

Θέατρο του Torino. Ο θίασος *Almirante-Rissone-Tofano* στις 4 Νοεμβρίου, παρουσιάζει το έργο *Ή ενός ή κανενός* (*O di uno o di nessuno*).

1930

25 Ιανουαρίου, Königsberg (Ανατολική Πρωσσία). Πρώτη παράσταση του *Απόψε αυτοσχεδιάζουμε* (*Questa sera si recita a soggetto*) σε γερμανική μετάφραση του Harry Kahn. Στην Ιταλία το έργο ανεβαίνει στο Θέατρο του Τορίνο στις 14 Απριλίου, από τον Guido Salvini.

Μιλάνο, Θέατρο των «Φιλοδραματικών». Ο θίασος της Marta Abba παίζει το *Όπως μέ θέλεις* (*Come tu mi vuoi*) στις 18 Φεβρουαρίου.

Ή Marta Abba στο *Όπως μέ θέλεις*. Μιλάνο, Θέατρο των «Φιλοδραματικών», 1930. Πηγή: Έκκλησμα, Αφιέρωμα στον Λουίτζι Πιραντέλλο (έπιμ. Σοφία Τορδανίδου), 20 (1989).

1931

Λισσαβόνα, «Εθνικό Θέατρο», 22 Σεπτεμβρίου. Παρουσιάζεται το μονόπρακτο *Όνειρο (μά ίσως όχι)* (*Sogno (ma forse no)*). Το έργο παίζεται στη Γένοβα στις 10 Δεκεμβρίου του 1937.

1932

Νάπολη, Θέατρο "Fiorentini". Στις 4 Νοεμβρίου ο θίασος της Abba παρουσιάζει το *Βρίσκομαι* (*Trovarsi*).

1933

Μπουένος Άιρες, Θέατρο «Όντεόν». Πρώτη παράσταση του αυτοβιογραφικού έργου *Όταν είσαι κάποιος* (*Quando si è qualcuno*), από το θίασο της Marta Abba (20 Σεπτεμβρίου). Στην Ιταλία θα παιχθεί στο Θέατρο του «Δημοτικού καζίνο του Σάν Ρέμο», στις 7 Νοεμβρίου.

1934

Του άπονέμεται το Νόμπελ λογοτεχνίας.

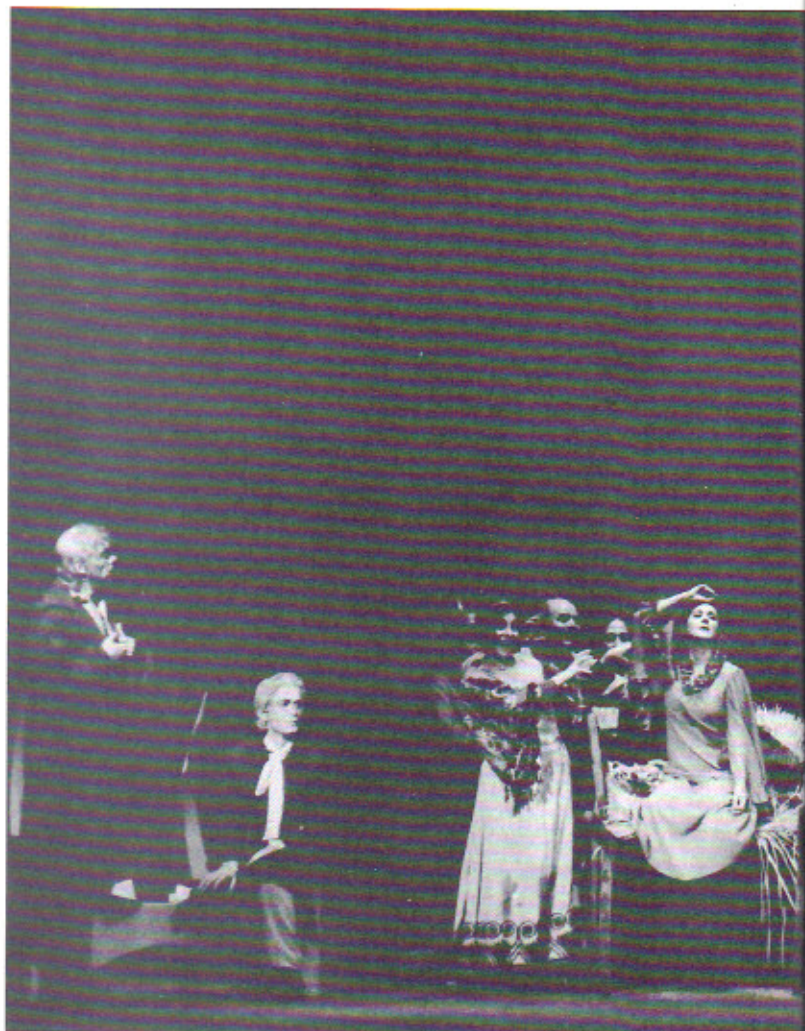
Στις 13 Ιανουαρίου στο Braunschweig της Γερμανίας ανεβαίνει το έργο *Τό παραμύθι του αλλαγμένου γιού* (*La favola del figlio cambiato*). Το έργο παίζεται στο «Βασιλικό Θέατρο της Όπερας της Ρώμης» στις 24 Μαρτίου και ο Μουσσολίνι διατάζει να μη ξαναπαιχτεί στην Ιταλία γιατί το θεώρησε επικίνδυνο για την ήθικη και την οικογένεια.

1935

Ρώμη, Θέατρο "Argentina". Ο θίασος του Ruggeri, στις 13 Δεκεμβρίου, παίζει το έργο *Δίχως να ξέρεις πώς* (*Non si sa come*).

1936

10 Δεκεμβρίου. Πεθαίνει στη Ρώμη.

Οι γίγαντες του βουνού: Αθήνα, Έθνικό Θέατρο, σε σκηνοθεσία Σπύρου Α. Εύαγγελιάτου (1972). Πηγή: Θεατρικά '72.

1937 Φλωρεντία, «Κήποι Boboli». Στις 5 Ιουνίου ανεβαίνουν οι *Γίγαντες του βουνού* (*I giganti della montagna*). Το τελευταίο έργο του παρέμεινε ήμιτελές. Τήν υπόθεση τής τελευταίας πράξης ό Pirandello τήν περιέγραψε στό γού του Stefano.

I.B.

Πηγές Χρονολογίου: Κατάλογος δραματικών έργων τής Έκδοσης Luigi Pirandello, *Questa sera si recita a soggetto, Trovarsi, Bellavita*, a cura di Roberto Alonge, έκδ. Mondadori, Μιλάνο, 1993, σσ. XLVIII-LXV. «A Brief Chronology» τής Έκδοσης *File on Pirandello*, Compiled by Susan Bassnett, Methuen Drama, 1989, σσ. 7-11. Ξεκρόκλημα, *Αφιέρωμα στόν Λουίτζι Πιραντέλλο* (έπιμ. Σοφία Τορδανίδου), 20 (1989), σσ. 29-68.

Πηγή φωτογραφιών (όπου δέν άναγράφεται): G. Macchia, "Luigi Pirandello", *Storia della Letteratura Italiana*, τ. 1, *Il Novecento* (dir. Em. Cecchi, N. Sapegno), Garzanti, 1987, σσ. 475-533.